

SANATÇI İMGESİNİN ESTETİK ANLATIM SORUNSALI

Mustafa Cevat ATALAY*

Sanatçının bir yapıt meydana getirirken (oluştururken) sosyal, psikolojik, zekâ, bilinç düzeyi özellikleri ve en önemlisi de duyular-duyum aracılığıyla zihinsel süreçlerden geçirerek oluşturduğu algıların çeşitli ve karmaşık kaynaklardan beslendiği bilinmektedir.

Evren, zekâ, mantık, inanç, bellek, "duygu" vb. Kaynakların birçok farklı etkisi, bileşimi, iletişimi ve etkileşimi ile yaratılan sanat yapıtı; Evren ve insana ait gizemleri ortaya çıkartarak dünyayı yaşanılabilir, anlanabilir, duygulanır kılar. Ortaya konan yapıtlar insanın coğrafik ve sosyolojik konumunu da gösterir. Toplumların tarihi incelendiğinde teknolojik gelişmeler gibi ileriye doğru olmayan bir sanat "gelişimi" vardır. Tarihsel farklılıklar ile sanat yapıtlarının estetik niteliğinin tartışılması karşılaştırılması, genellik yargıları dışında tutulmalıdır. Bu nedenle sanatçıların yapıtları ve tarihsel kronoloji belli bir yere hapsedilemez.

Sanatçıların, Estetik Nesne ve çevresi arasında sıkı bir bağı bulunuyor. İnsan doğal şekiller ve nesneler içinde yeni kurgular gerçekleştirmektedir. Ortaya konan yapıtı insanın coğrafik, psikolojik ve sosyolojik konumunu da gösteriyor. Görsel sanatlar alanında ortaya konulan yapıtların üzerine gerçekleştirilen teoriler etrafında da şekillenen tartışmalar sanat yapıtını daha iyi çözümlmek, analiz etmek üzerine kurgulanır. Bu analizlerde sanatçı, yapıt, izleyici, gibi ana başlıklar bulunur. Uzman, eleştirmen, sanatçılar da farklı bir çok etkenin sanatçının eser yapma durumunu belirleyip etkilediğini ileri sürmüşlerdir.

Bu makalede, görsel sanatlarla sınırlanan sorunsal olarak sanatçı imgelemine yapıta yansımalarının-aktarmasının safhaları tartışılmıştır. Sorunsal üzerine ileri sürülenler Sanatçılar, yapıtlar üzerinde genel bir yargı elde etmek için kişiseldir. Bunun nedeni yeterli odak çalışma yapılmaması ve sanat yapıtı ve sanatçının gizeminin tamamen açıklanmasının imkânsızlığıdır.

Sanatçı doğal şekiller ve nesneler içinde yeni kurgular gerçekleştirmektedir.

Sanatçının, izleyiciye hitap eden bir duyarlılıkla yaptığı yapıtların ürünlerin sanatçı sorunsalının duyduğu, algıladığı sanatsal imgesine ait gerçekleştirilmiş yansımanın algıladığının ötesinde ne vardır?

Sanatçı imgenin hangi safhasını-safhalarını betimler?

Yapıtın ilk imgesini "tamamlanmış estetik nesneye" ulaştırmak mümkün mü?

İzleyicinin duyumsayamadığı algılayamadığı her türlü estetik değer sanat yapıtında ne ifade eder?

Yapıtta okunabilir bir estetik yaratmanın olumlu-olumsuz etkisi nedir?

Sanatçı, estetiğini yansıtırken yansımış olabilir mi?

Görsel Sanatçı olarak kişi, kendi imge dünyası içinde bulunan, gerçekleştirilmesi tamamen "Ütopik" sınırsızlıklar barındıran, "imgesel düşüncesinin" tümüyle gerçeklikle buluşmasını

* Yrd. Doç. Dr. Namık Kemal Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, otantikresim@gmail.com

yansıtılmasını mı istemektedir? Görsel sanatlarda teorik tartışmaların içindeki sorunsallardan birisi sanatçının imgelem olarak gerçekleştirdiği yapıtın aslında sanatçının imgelemeni ne ölçüde betimleyip-betimlemediğini sanatçının yaratma deneyiminin, imgenin betimlemesine hangi etkilere bulunduğu.

Görsel sanatçının ürünü/ yapıtı, onun, estetiğini gösteren yapıt olarak var olanı imgeleminden kendinde kalan tercihleri ile ortaya çıkardığı başlıca nesnedir. İmge de yaratılan sanatsal nesne tamamlanmamış, bir sürecin başlangıcıdır. Bir sanat yapıtının bizi ilgilendiren temel özelliklerinden birisi de insanın algılayış sınırlarını genişleterek izleyende olan estetik tavrı ile dünyayı şekillendiren, iyileştiren bir etkiye yön vermesidir. Tarihsel aktörler, yön verme yönetme ve dizayn gücünü bilmektedir...

Yapıt

Sanatçı tarafından meydana getirilen sanat yapıtı özel ve bireysel bir tanım olarak: Sanatçının Düşüncede ve uygulamada birleşen bütün zihinsel öğrenmelerini, duygularını, kişisel özelliklerini, belleğini gerçekleştirdiği açık ya da kapalı birçok kavramın birleşip tek bir potada eridiği bir sonuçtur.

Sanatın kavram olarak geniş arka plandaki belleği ile gerçekleştirdiği imge sanatçı tarafından belirlenir. Görsel sanatlar zihinsel bir kumaca ve hayal (imge), bellek gibi kaynaklardan beslenen birçok elemanı olan bir bütündür. Betimlemesi düşünülen bütün imgeler bir sağaltma, azaltma, temizleme, ayıklama ve filtre etmeden geçerek estetik değer olarak sanat yapıtını bir bütünlük olarak oluşturlar.

*"Sanat yapıtı, sadece hem yaratan, hem de alımlayan ile ilişkisi" açısından vardır."*¹

Görsel sanatlarda "sanat yapıtı" nı tartışmak gerekir. Sanatçısı tarafından bitmiş olduğu kabul gören herhangi iki ya da üç boyutlu form görsel olarak son olan sanat yapıtıdır (sanatçı yönünde yapıtın "tamamlandı. " yargısı mevcuttur. Sanatçı tarafından sanat yapıtına ulaşılan sürecin safhalarında sınırların birbirine geçmişi sürecin mantıksal olarak bölünememesine neden olur. İmgenin genel değerlendirmede bir dönüşüm değişimle meydana gelmesi imgenin ilk halinin estetik halinin yalnızca sanatçı yönünde açıklayabilir).

İzleyici açısından sanatçı estetiği ile biçimlenmiş nesne, bir sanat yapıtıdır. Görünen estetik nesne izleyici yönünde tamamlanmış sayılabilir. ² İzleyici yorumlama ve alımlama da bu yapıtla farklı düzeylerde iletişime, etkileşime girerek izleyiciyle bulunduğu safha ilk bölümdür. İkinci safhada izleyici ile izleyicinin estetik tavrı yapıtı yorumlamada belirleyici olmaktadır.

İzlenen nesnenin kendimizi içine dâhil edebildiğimiz yarı aktif bir sürece dahil olduğumuzu da. . . Yapıt değişik şiddette ve güçte herhangi bir fiziksel eylemde bulunmadan bize bildirimde bulunur. İzleyici merkez ve alımlayan olarak iletişime girer. İzleyiciye hiçbir tanımlama getirmeyen "yapıt, ruhsuz duygusuz hissiz kendiliğinde ve çoğu resim yapıtı gibi cansızdır. "

Fakat sanat yapıtına estetik tavır gösteren birisi Doğayı izleyen bir insanın hissettiği duyguların yönünde ki gibi görünenle bir iletişime girerek etkileşimde dönüşebilecek bir alan yaratır. Estetik tavrıla yaklaşımında gerekli iletişimi ve dili kurabilip onunla etkileşim içine girer³.

İzleyicinin tavrı ile sanat yapıtı yeni yaratıcı tarafından imgede devam ettirilir. Sanat yapıtının estetiğini gösteren özel dil izleyiciyle en yüksek derecede iletişim kurma ideali kendi içinde bir gelişki barındırır. Çünkü her estetik nesne kendine özgü bir estetik özgünlüğe sahiptir. Bu içinde kültürel farklılıkları tarihselliği ve geleneği de barındıran çok alanlı ve kaotik bir durumdur.

*"Bir nesnenin hakikiliği, maddi varlığından tarihsel tanıklığına değin, başlangıçtan bu yana o nesnede gelenekleşmiş olanların bütününden oluşur. Tarihsel tanıklık maddi varlıktan temellendiğinden, birinci ögenin insanlarla bağını kesen yeniden-üretim, ikincinin, yani tarihsel tanıklık ögesinin de sarsıntı geçirmesine yol açar. Sarsıntı geçiren, yalnızca bu ögedir hiç kuşkusuz; ancak tarihsel tanıklıkla birlikte zarar gören, nesnenin otoritesinden başka bir şey değildir."*⁴

Sanat yapıtının sorunsallarından birisi -an-⁵ ise diğeri de anın içinde gerçekleşen sanat yapıtının ortaya çıkması gelişip, değişmesi genel sürecidir. Sanat yapıtının üretim eylemi ve ortaya çıkarıldığı andan itibaren de -an- yapıtta tarihsel bir vurgu damga olarak yapıtın belleğinde yer alır. Anın durdurulmuş resmini gösteren bir nesne konumunda olan bir sanat yapıtı "vardır". Sanat yapıtının sanatçı yönünde üretilme anına ve eylemine dair gözlemlerin hepsi belli bir sınırlılığa sahiptir ve süreçler hiç takip edilmediyse ortaya çıkanla eylemsel ve sofistik yaratılma anlarına dair görüşlerimiz yalnızca öncelikli deneyim, bilgi ve sezgilerimizin derinliği, yüksekliğine bağlı kalmaktadır.

Nesneden yapıta dönüşme süresinde mutlak ortaya koyuş sanatçı tarafından malzeme ve tekniği sanatçı imgelemiyile yaratmak sanatçı yaratışının seviyesini gösterir ki bu izleyicide oluşturduğu estetik tavrın niteliğini ve niceliğini belirleyebilir.

Sanatçının yapıtında estetik tercihle ürünün sağaltılmış-sınırlandırılmış ve simgeleşmiş halini buluruz. Bundan ötürü imgenin birçok kaynaktan beslendiği bir sentez sayesinde materyalle buluşup anlattığı, yansıttığı yolların fiziki koşullar nedeniyle sanatçının sınırları ve fiziksel durumu ortasında bir dil yaratmaya çalışırken imge ve simgelerle bir dil yaratır.

*"Sanat yapıtının teknik aracılığıyla yeniden-üretilmesi yeni bir olgudur; bu olgu tarihsel süreç içerisinde zaman zaman kesintiye uğrayan, atılımları uzun aralıklarla gerçekleşen, ama gittikçe yoğunlaşan bir gelişme sergiler."*⁶

Fiziksel kurallar, koşullar ve malzemelerin olanak ve sınırlarına rağmen sanatçı açısından denilebilir ki düşüncenin araçsak bir nesneye konması, yansıtılması ve aktarılması sınırlı ve açıklığın-kapalılığın hangi düzeyde sanat yapıtına yansıdığı ancak bir miktar ki bunun sınırları belirsiz olarak sanatçı tarafından bilinebilir.

*"sanat ifade ile varlık kazanıyorsa eğer, sanatın bir dil olarak ele alınması da olasıdır. Dil ifade aracıdır. İçeriksiz olduğu, konusuz olduğu ileri sürülen yapıtlarda bir şeylerin ifadesidir"*⁷

Sanat yapıtının belirli kurallar içinde kalması ve o dili kullanarak iletişim kurması ile izleyici, sanat yapıtı iletişimi sağlanır. Bir görsel sanat yapıtını incelemek belli bir dili bilmekle mümkün olabilmektedir. Sanat yapıtlarının estetiği izleyici ile buluşturmak için bu dile sahip olmak gerekir. Koşulların belirleyiciliği (materyal estetiği, fiziki kurallar) sanatçının imgesel düşüncesinin yansıtmasının dilini belirler. Sanat tarihinde fresk ile yağlıboyanın farklılaşmasına baktığımızda bu tercihin sanat yapıtlarında nasıl bir anlatım dilini belirlediği, yönlendirdiği görülür. Yağlıboya tekniği ile yapım sürecini de ressamın isteğine bırakarak yapıtları-ürünleri daha fazla derinlik kazanmış ve birçok aşamada tuvale müdahale edilebilmesini sağlamıştır.

*"Sanatı bir iletişim ortamı olarak kabul ettiğimizde ki bu tartışılmaz bir gerçektir, aynı bakış açısını sanat yapıtları için de geliştirmek mümkündür. Tıpkı kitle iletişiminde olduğu gibi sanat yapıtının gerek üretim gerekse izleyicisiyle buluşması süreçlerinde kendine özgü bir letisi, kodlayıcı ve kodaçarı vardır."*⁸

İzleyiciyle iletişime giren yapıt var olan bir sanat ürünüdür. İzleyici ile buluştuğu Tamamlanmış durumunu yalnızca izleyici yönünde taşımaktadır. O halde bazı sağaltmalarla ortaya çıkan ürün üzerinde yeni ilaveler yapamayacak kadar da tarihsel bir sürece dahil olur. Ve yapıldığı andan itibaren tarihselliğini estetiğinde taşıyan ve geçmişte⁹ var olan bir yapıt vardır.

Nesnenin biçimlendirme imkanları ve dış faktörler, araçlar, nesnenin ortaya konuşundaki düşünce sapmalarımızı ortaya koyarak sanatçının en baştan en sona imgelemine şekillendirmesini baştan sona değiştirdiği malzemenin estetiğinin dönüşüm halini göstermektedir.

Yansıtma

İmgelemin yansıtması olan yapıt fiziksel araçların kullanımı ile imkân bulunan bir yeni anlatım biçimine dönüşmekle yapılabilir ve bu da Evrilmiş¹⁰ bir sanat yapıtıdır. ¹¹ Nesnenin ortaya konuşundaki düşünce, nesnel bir biçimlendirmeye esas olan araçlar, sanatçı ve yapıt arasındaki ayrılıkları, çelişkileri, uzlaşmazlıkları, yaratma ve üretme sancılarının sorunlarını apaçık ortaya koyar. Özellikle görsel sanatlarda sanatçının dil ile ifade bulan imgelemi ile sanatçının yapıt arasındaki yansıtma ilişkisi görülebilir.

Holland'a göre, seçilen materyal ve form bir sanatçının üslubunu onun kişiliğini yansıtır¹².

Fizik kuralları, sanat yapıtının tasarlanma amacın dan başlayarak ihtiyaçlar ve yasalar temelinde kendi üretimini ve estetiğini oluşturur. Zorunlu fiziki kural ve sınırlılıklar, insanın duyumsama, algılama kapasitesi, sanat yapıtındaki yaratma olgusunu birçok yönden meşgul eden bir durumdur.

*"Sanatçının görsel dünyayı algılaması bir biçimlendirme sürecine katılması anlamına gelir; bu özel bir çaba gerektiren yaratıcı bir eylemdir. Bu eylemle sanatçı zihinsel imgesini daha önceden var olan imgelerle çakıştırır; eğer, ortak bir duyarlılık ve bilinçte bunları birleştirebilirse sanat yapıtı oluşmaya başlar. Algılama süreci+ yapım süreci = sanat eserinin nesnelleşmesi."*¹³

Birçok kaynağın etkisiyle kurgulanıp, yaratılan sanat yapıtı sanatçının kendindendir. Estetik nesne dediğimiz sanat yapıtı da sanatçının "tinini" açığa çıkarır.

Sanatçın ütopyasında yaşayan estetik nesne başlangıçta fikren, sanatçının tasarladığı son nesne olarak imgelemde bitirilmiş ve estetik nesneye evrilmiştir. İzleyici ile buluşan estetik ile başlangıçtaki sanatçı estetiği arasında mutlaka yansıma bakımından bir farklılık vardır. Tarihsel olarak da sanatçının belleğinde çeşitli görünüşleri vardır. Geçmişte ait, değişime uğrayan bir başlangıç nesnesi ütopyasıdır.

Bitirilmiş ve izleyicilere sunulan sanat yapıtı sanatçının yapıt olarak en baştaki imgesinden oluşan estetiğinin bir düzenlemesi olarak toplamalar- çıkarmalar, "kolajlar" bütünüdür. Bitirilmiş sanat yapıtı sağaltılıp temizlendiği için kaostan düzene geçirilmiş denebilir. Sanatçının estetik nesneyi ortaya çıkarmada düşünsel ve fiziksel eylemleri yüksek kavramların birleşip tek bir potada eridiği bir sonuca evrilmiştir.

*"Sanat, benzeri olmayan, belirsiz amaçlı bir işlemdir. Sanat yapıtı ise sanat amacıyla tamamlanıp bitirilen, sona erdirilen bir eylemler sistemidir."*¹⁴

İzleyici tarafında ise toplanan kaynaklardan beslenen sanat yapıtı, yaratma ve anlatma yolundaki birçok sübjektiflik nedeniyle yanlı, kişisel bir estetik sonuca da dönüşebilir. Örnek olarak, başyapıtlar üzerinde, zamanında anlaşılamamış sanat yapıtlarının daha sonraki dönemlerde anlaşılmasından veya farklı nedenlerle özellikle yanlış okunan sanat yapıtlarının şimdiki doğru analizlerinden anlayabiliyoruz. Bir başyapıtın üzerine geliştirilen teorileri incelediğimizde, genel ortak okumalardan çok "anlaşmazlıkların çokluğundan" yapıt okuma teorilerinde ortak ve genel olanları kabul bulmaktadır¹⁵.

İzleyici olarak "yapıtta gözüken estetik ve sanatsal dili" anlayan ve yorumlayabilen kişinin estetik tavırda sahip olması beklenir ve bu tavır içinde "Estetik haz" insanı sarsarak derinden etkiler.

Sanat yapıtı sonlandırılmış, bitirilmiş bir tercih olarak, yaratıcısı yönünde sonlandırılmamış olabilir. Birçok başyapıtın oldukça uzun sürelerde yapılması, değiştirilmesi son fırça darbesinin konmasına dair isteksizliğin olması, sanatçının diğer tasarımlarında aynı yaratma tasarımıyla yola devamını belgelendirebilecek özel yargısında bulunulabilir. Tabi bir görsel sanat yapıtında isteyerek, kasıtlı bırakılan bitirilmemiş biçimler bu tartışmanın dışında bırakmak gerekir (Sanatçı, yarattığı imgelemdeki eksikliği, izleyiciye hareket kazanmak için bilerek bırakır. Bkz. Sumi-e).

Her yapının yaratılma edimi önce sanatçı sonra izleyici tarafından duyumsanma ve algılanma amacını da taşır. Sanatçının sanat yapısını, yaratmasının amacı yaratılma sürecinin, duygusal bütün aşamalarında vardır. Ortak kültür mirasının çocuğu olan birey olarak insan; izleyiciyi umursamadan fiziksel bütün sınırları aşip yıkıp kırmak isterken, yaratılarını dolaylı veya dolaysız bütün etkiler arasında icra eder. Sanatçı dediğimiz estetik nesneyi yaratan kişi izleyiciyi düşünmeden yok sayarak kişisel bir yapıt yarattığını ussal olarak kendini inandırır bile izleyici sanat yapısını oluşturan idealin içindedir. . . . Büyük ya da küçük, İzleyiciyi düşünmeden resim yaptığı yanılsamasına sahip bir sanatçı da izleyiciyle beraberdir.

Sanatçının izlencesi şüpheci yaratıcı süreci dışında, materyal olan boya ve benzeri araçlar ile sanatçı gerçeğinin görsele yansıtılmasında, tuvale asılı kalması adına tavizler alır ve resim sanatı sanatçının gerçeğinin yansıtılmasında onun kuralları içinde kalması ile sonuçlanarak yapıta evrilir. İmgenin sanat yapısına sanatçının özgürlük alanından yine onun özgürlüğünde ve yaratıcılığında gerçekleşmemesi resim sanatının kabuk sanatına dönüşmesine giden yolu açar.

Kabuk

Sanat yapısının, sanatçı imgesindeki yansıtmasının niteliği, aktarma dilinin tutarlılığı nesnenin bir görsel çalışma olarak izleyende farklı derecelerde mutluluk, tepki, heyecan, favor yaratması gözlenir.

Sanat yapıtı ile estetik deneyime giren izleyicilerin görsel algılarında ilk olarak düzen içinde yer alan belirgin plastik elemanlar okunuyor. Fakat izleyici onunla etkileşimli bir estetik deneyim yaşıyorsa sanat yapısının gizemini, mesajını okumak estetik bir değer haline gelerek estetik tavrı oluşturur.

Sanat yapıtlarının görünen düzenlemelerinde sanatçıya ait bir imgelem içerikte bulunur. Sanatçı imgesinin anlatım dilindeki tutarsızlıkları sanatçı gerçeğinin yansıtılmasında yanılsama olarak yapıtın bir "kabuk" altından görünmesine neden olur.

Sanat yapıtında yerçekimi kurallarına uygun bir "yapma etme" söz konusudur¹⁶. Bu tür yapıtlarda az ya da çok imgelem gizlenmiş, kapalı, örtük, eksik ve imge yapıta aktarılamayarak sanatçıda kalmıştır. Sanatçının özgürlüğünde ortaya çıkan imgenin estetiğinin heyecanı elbette yaratma sürecinde erken performansın yansımasıdır ve sanatçıdadır.

İmgelemin yansıtılması sırasında resimlerin bilinçli olarak bitirilebildiği şüphelidir. Yansıtmanın problemi sanatçı tarafından bilinmekte ama sınırlı olarak. Sanatçı bitirme eylemine nasıl karar vermektedir? Verdiği kararda anlatım dilinin geçerlilik ve tutarlılığı gerçekleşmiş olur mu? Eylemsel olarak bir resmi bitirmek, resme ömrünün birçok yılını adanmış heykeltıraşlar, aslında mükemmel işlenmiş bir kabuk sanatını mı icra ederler?

Sanatçı imgesini yapıta yansıtma süreci içinde tatmin olduğu ana kadar kabuğu değiştirecektir. Kabuk dili bir yapıtta ne kadar açık ise yapıttan aldığımız mesajlar da o kadar güçlenir¹⁷.

Ortak duyulara hitap da okunma eşitliğini sağlamak amacıyla yapıt yeniden yorumlanıp sonlandırılmış nesneye ulaşır.

Yapıtta, eylemlenen imgelemenin estetik nesnel biçimi süje duyumsamasındaki estetik tavır gelişmediyse yapıtın sanatçı imge ve imgeleminden uzaklaşması sonucuna gider. Buna ilaveten yapıtın renklerle ilgili durumu bile kişiden kişiye farklı duyumsanabilmektedir. Bu ince ayırım farklılıkları kişisel yorumlamalara da neden olur. Sanatçının ortaya koyduğu estetik amaç gördüğümüzün çok daha ötesinde olabilir... Görünen estetik biçimin görsel bir kabuk olarak okuma, inandırma içermek zorunda olduğunu söylemek gerekir.

Yapıtların estetik değerlerinin yorumlanmasında içinde bulunduğumuz ortam da sanat yapıtı, izleyici, sanatçı ve estetiği ilişkiler ağı başlatır. Bu yeni ve çok özel bir bağıdır. Bunun yanında tarihsellik sanat ve sanatçı açısından yapıtın imgesinin estetiğini sorunsallaştırır. Şimdinin öncesi her an için estetik değer içeren yapıtların algılayan tarafından değer çevresi birçok açıdan değişikliğe uğramış, uğramaktadır. Leonardo Da Vinci'nin son akşam yemeği gibi bir başyapıt bile eskimiş, değiştirilmiş, onarılmıştır. Değişimlerin zaman, materyal fiziksel, toplumsal gücü nedeniyle diyebiliriz ki artık, yapıt yapıldığı gibi değildir. Bu nedenlerle yapıtın bugünkü ve geçmişteki anlatım dili farklı şekilde okunmak zorundadır. Bu da sanatçının yapıtının üretilme anı, geleceğe yaratıldığı gibi taşınması ile ilgili önemli bir sorunsalıdır.

Sanatçının sanat yapıtı fikri ve kişisel bir durum olarak tamamen bilinç, zekâ, duygu, sezgi gibi birçok kaynaktan, beslenen kendi estetiği dışında amaç taşımayan estetik bir kurgu, oyundur. Sanatçının fikri gerçeğinin yansıtması olan estetik yapıtta; yaratı eylemi, birçok olumsuz etkenden doğrudan etkilenir. Yapıtı etkileyen bu değişkenlerin tümü sanatçılar için kaçınılmaz bir gerçektir. yaratı eylemindeki değeri ve etkisi belirsizdir. Sanat yapıtındaki estetiğin, sadece duyularımızla yorumladığımız bileşkesin de, sanatçı fikrinin en baştaki yapıt fikrini okuruz. Sanatçının Başlangıçtaki kendi estetik imgesi yapıtının sonuç nesnesine ne kadar uygun, tutarlı olduğu her zaman sanatçı ve izleyici yönünde tartışmalı bir durumdur. Sanatçı imgesinin estetik olarak yapıta yansıtılması sırasında tutarsızlıkların olması izleyenin de var olan deneyim ve bilgilerin derinliğine, iç duyusuna, duyularına ve sanat yapıtının dilini okumasına bağlıdır.

Duyularımızın sınırları içinden özgürleşip teknolojinin olanakları içinde malzemeye hükmederek doğuştan edindiğimiz yalın duyuların görevleri kendisini yeni araçlarla desteklemektedir. Estetik tavır süreçlerinin muhakkak safhaları vardır. Her başyapıtın mevcudunda olan imge estetiği, estetik tavrılarda nüans farklılıkları gösterir. Ancak sanat yapıtlarına karşı ortak dilde bir veya birçok söz ve diğerlerinden önce (ilk olarak) görünen bulunur. Örneğin yapıtın kurgusunda kompozisyonundaki algılama insan algılayışında bir ad koyma ile algılanır (bu isim koyma ile tanımlamasa da) gerektirerek anlaşılabilir. Sanat yapıtları adına evrensel bir okuma yapabiliyorsak sanat yapıtını farklı düzeylerde okuyabilir/ kavrayabiliriz. Görsel sanat yapıtının ortak dilinde en geniş ve hızlı evrensel okumaya sahip olması görsel sanatları (müzik de evrensel bir duyuma sahiptir. Görsel sanatların, okunması en hızlı, kalıcılığı da diğer sanatlardan daha belirgindir) bütün sanatlardan daha evrensel bir anlatım dilinin içine dahil eder. Bunun yanında

görsel yapıtlar üzerindeki estetiği okuyabilmek için o estetiğin dilinin bilmek gerekmektedir. Sanat yapıtlarını gördüğümüzde gerçek tuval, heykel vb. görünüş itibarıyla yalnızca bir nesnedir. Fakat bu nesneye özel dille sanatçı kendi estetiğini imgelemeyi ve kendinde var olanı aktarır. Yapıtın değeri de nesne olmasından değil estetik değeri taşımasıdır. Önemli olan estetik nesnenin sanatçıda oluşturduğu izlenimlerdir. Yaratıcının estetik nesneyi yapmada tasarladığı nesnenin muhteviyatı ve görüntüsü son nesne de başlangıcından tümüyle ayrılmıştır. Etkili alanın içinde bulunduğu, insan vizörünün altındaki estetik nesne en baştaki imgelemenin gerçekleştirdiği sonucun varlığındadır. Yapıp etme de yer alan sonlandırılmış (sonlandırılmış nesne burada şu anlamda kullanılır. Sanat yapıtı zamandan bağımsızdır. Bütün zamanlar için estetik içerir. Ancak belli bir zamanın da ürünü olarak estetiğinin içinde dönemselliği barındırır).

Estetik yapıtın döngüsü

Başlangıç imgesi ve estetiği bitirilmiş (sanatçı açısından tamamlanmış) sanat yapıtındaki imge ve estetik farklılaşmıştır. Başlangıçta sanatçının tasarladığı son nesne bitirilmiş bir estetik nesne olmasına karşın, bu gerçekleştirilmeye çalışılan deyimle daha baştan yapılması imkansız görülen belli estetiğe ait imgenin -görüntünün bir yansımasıdır. Ortak algıların okunurluğunu önemseyip bir eşik sağlayan sanatçı deneyimlediği ve sürekli aştığı tasarım ve biçimlendirme yolu ile gelişmelere göre yeniden yorumladığı nesneyi baştaki imgesinden uzaklaşarak farklı yorumlanıp sonlandırılmış sanat yapıtına ulaşır. Bu yeni yaratıma ait estetik nesne izleyici tarafından okunur. Nesnenin sanat yapıtı haline gelmesinde sanatçının kendi estetiğini ve tınısını vermesi gerekir. Sanat yapıtının özünde sanatçının en baştaki imgesinin ideası bulunur. Bu ideanın estetik değeri sanatçıdadır. Sanatçı dışındakiler ilk ideayı son nesnede görürler. İlk imge uzaklaşmıştır. En baştaki ideanın önce sanatçıda, sonra imgeleminde, tasarımında, uygulamasında, malzemesinde, anlatım dilinde birçok aşamada son nesneye dönüşerek tutarlılık içeren bir sanat yapıtı dili içeriyorsa, en baştaki ideadan birçok başyapıtta gördüğümüz gibi estetik olarak daha büyük, üstün, yüce, güzel olabilir. Bu olgunlaşma ve oluş gerekli ve isteme olarak sanatsal imgenin ilk imge estetiğinin sanatçı performansı ile düşünsel ve eylemsel olarak kendini özgürleştirmesidir.

Sonuç

Sanatçı imgeyi oluşturmada, kurgulamada özgürdür. Bununla beraber okunma ihtiyacı estetik yapıtın, belirtilen ve belirtilmeyen düşünsel, fiziksel yaratma eylemlerin gelişimini ve zamanını belirler. Sanatçı sağaltma, deneyimleme gibi birçok etkiyle sentezlediği estetik imgeyi içeren sonlandırılmış nesneye ulaşır. Birçok aşamadan geçen sofistike olarak evrimleşip yaratılıp, üretilen son nesne sanat yapıtıdır. Son nesne dönüşen (dönüşmüş) bir başlangıç imgesidir. Son olan "sanat yapıtı" ve estetiği "nesnedir". Sanatçı yapıtının estetiğinin kaynağındadır. Yapıtta sanatçının temsili ve sanatçının estetiğini açıklayıp göreceli olarak ortaya çıkartabilir. İki boyutlu ya da üç boyutlu fiziksel, nesnel bir gerçektir. Sanat yapıtının duyum ve algıdan sonra elde kalan zihinsel bütün yorumu, imgesi sanatçının imgesinin somut olmayan ama yorumlanabilen estetik

varlığını ortaya koyabilir. Her sanat yapıtında ortada duran estetik nesne ile gerisinde, arkasında var olan birçok durum vardır. Sanat yapıtı estetik bir nesne, obje olarak sanatçı gizemini de göreceli olarak aydınlayabilir. Resim sanatçısının estetik varlığı ancak resim sanatındaki yaratılmasında bulunur. Bu sanatçının kendindendir. Yapıt ile sanatçının var olanı ortaya çıkar. Sanat yapıtı, (nesne) kendi dünyasını estetik olarak algılamamaktadır. İzleyici estetik tavrı onun algılanmasını sağlayarak onu var olan hatının içinde tutar. Sanat yapıtının bir sanatçının düşünsel ve fiziksel biçimlendirmeleri ile varlığının tartışmalı dönüşüm ve değişiminde, düşünce tarafından algılanan ve yorumlanan bir estetik nesne olarak algılanmaya ihtiyaç duyar. Yaratıcı sanatçının başlangıçta estetik nesneyi yapmada tasarladığı nesnenin ifadesi, gerçekleşmesi ve görüntüsü finalde ortaya konan son nesneden tümüyle ayrılmıştır. Yapıttaki estetik dilin okunurluğu ve etkisi sürecin en başın da sanatçı da oluşturulan imgelemin evrilmesi, dönüşmesindeki tutarlılığı sağlar. Bu nedenle estetik değerin kalıcılığını ve değeri artar. Bu yapıtlar sayesinde elbette sanat yapıtını da okuma ile dünyasının zenginleştiren insanın hayatı aydınlanır. Sanatçı yapıtı kişinin bir yaratımı olarak eşsiz bir deneyimin nesnesidir. Sanat yapıtı gizemi dikkat çekici, heyecan verici güçlü ve etkili bir zihinsel aktivitedir. İzleyici açısından son yapıt; İmgenin sanatçı estetiği ile sanatçı tarafından sunulup izleyicinin gördüğü, duyumsadığıdır.

Son yapıt sonuçlandırılmış düşünce olarak sonlandırılmak tercihinde bulunulmuştur. Ama sonlandırılan bu düşünce bitirilmemiştir. Bir çok yeni deneyimle sanatçılar tarafından tartışılmaya yeni çevre tarafından okumaya devam eder. Estetik tavrıla sanat yapıtını anlayan çevre toplumun üyeleri olarak bu belirsiz bir süreçlere etki de bulunandır. Üretim sonucu meydana gelen yapıt doğanın türevi olan insan tarafından üretildiği için dünyadan türeyen ve sanatçıdan yaratılan dünyanın sanatıdır. Sanatçı kendi yapıtının oluşturucusu olarak insanın ortak evrenine ait olan estetiğin sorunsalını yapıtına bir yaratma eylemi olarak düşünsel ve uygulamalı yansıtabiliyorsa o bir başyapıttır. Son estetik nesne sanatçının kendi hayalinin gerçekleşmesi sonucu dönüşen yeni görüntüsüdür. Arasındaki farkın tartışması sanatçı yönünden bitirilmemiştir. Sanatçı imgelemindeki ilk estetik nesneye ulaşamaz bir başlangıç nesnesi olarak sanatçı tarafından anlaşılabilir. Üretimi sonlandırılan sanat yapıtı başlangıç imgesinden evrilmiştir. Esas estetik imge değişip yorumlandıkça son safhada bir nesne ortaya çıkar ve bu yapıttır. En baştaki sanatçı imgelemi ile ortaya çıkan estetik nesnenin olanakları farklılaşmıştır. Özünde ilk hal bulunan ama kaçınılmaz olarak yaratılma sürecinde değişen son nesne bu yönüyle kabuk kazanmış yeni bir gövdenin içinde varlık bulan bir nüve olarak sanatçı estetiğidir.

NOTLAR

¹ Onur B., K. *Kant Estetiği ve yazım kuramı*, 2011: 162, İstanbul,

² Genellikle izleyiciler bazı ürünler hakkında "tamamlanmamış" yargısında bulunurlar, tamamlanmamış olarak değerlendirilen yapıtlar genellikle iki şekilde sınıflandırılabilir. 1. Teknik ve-veya Özü yansıtmı bakımından yetersiz olanlar 2. Tekniğinde veya imgesel yansıtmada özellikle tamamlanmamış olarak bırakılan ürünler ki bunlar sanatçı tarafından tercih edilmiştir

³ Gün batımı çoğu zaman romantik gelir insanoğluna, oysa günbatımı denen olayın romantik olma

- ⁴ Walter, B. *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992, s. 45 – 76
- ⁵ Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika. TDK.
- ⁶ Walter, B. *Pasajlar*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992, s. 45 – 76
- ⁷ Atilla, A. *Okulöncesi Resim Öğretimi*, 4. baskı, 2005:7, Eskişehir.
- ⁸ Alper, A. Video Sanatında Yapı Çözümü: Araç Ve Mesaj Olarak Video * Cilt 4, Sayı 2 (2006: 235), Selçuk İletişim dergisi
- ⁹ Daha önce belirtildiği gibi geçmişte yaşamak yargısı, sanat yapıtlarını estetik olarak daha az değerli yapmamaktadır. . .
- ¹⁰ "Hem Niceliksel Hem de Niteliksel Değişmeleri İçine Alan Devinim Olgusu, bk. " TDK
- ¹¹ Evrilmiş kelimesi nesnelerin de içeriden ve dışardan çeşitli safhalarda değişimi dönüşümü karşılamaktadır. Dönüşmüş kavramı burada kullanılan evrilmiş kavramının tam karşılığını olmadığından tercih edilmemiştir
- ¹² Oğuz, C. (Akt) Psikanalitik Edebiyat Kuramı, 1. Baskı, İstanbul 2004:185, (Holland, 225).
- ¹³ Devabil Kara, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E Kasım 2011-08 ISSN 1308-2698, Sanat Yapıtının Oluşum Süreci
- ¹⁴ Yılmaz, G. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1242/14190.pdf>
- ¹⁵ Sanat yapıtını okumaya dair gün geçmiyor ki yeni bir tartışma çıkmassın. Buna ilaveten Teknoloji ve diğer sosyal bilim alanlarının sahası genişledikçe sanat yapıtını okuma türleri de çoğalıyor. . .
- ¹⁶ Sanatçın sanat yapıtını imge olarak tasarlarken özgürlüğünde düşünmesi gerekir. Fiziki yasaların içinde daha en başta kurgulanmış, hayal edilmiş bir imge yaratıcılığa ket vuracaktır.
- ¹⁷ Kadife kumaş ile kaplanmış aslında taş olan bir tarihi köprüyü görmek bizde oldukça farklı bir duyumsamaya neden olabilir. Aştığımızdan farklı bir duyum ve sezgiye neden olacak kumaş etkisi materyal olarak sert ve zihinsel olarak bizim tarihselliğimizde mevcut olan yapısal algılama şeklinde değişimlere neden olabilir. İzleyicinin algıları bu sırada çelişki ve tutarlılık olarak sağlam ve dayanıklı olması gereken yapının tutarsızlığına-çelişkisine ve yeni bir tavrına neden olmaktadır. Bu deneyim tümüyle onda yeni çağrışımlar uyandırır. Görsel deneyimlerine göre yapıtın estetiğini duyumsarlar. Özel dilin izleyiciyle iletişime girmesi kendisini izleyici yardımı ile tanımlamasını sağlar.